

O slovenskem znakovnem jeziku

Nataša Gliha Komac, Slovenski čas, junij 2019

Konec maja, 23. 5., je bil v Državnem svetu posvet *Znakovni jezik za vse*. Javna predstavitev te družbeno občutljive problematike, s katero se na Slovenskem dnevno srečuje najmanj dobrih 1000 uporabnikov slovenskega znakovnega jezika (SZI) kot prvega jezika, pomeni pomemben korak k ozaveščanju širše slovenske javnosti o obstoju SZI in o potrebah uporabnikov tega jezika.

V Sloveniji smo l. 2002 sprejeli Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, a tako raziskave kot tudi glas bolj posvečenih in po področju razgledanih opozarjajo na neudejanjanje nekaterih osnovnih človekovih pravic, ki bi uporabnikom SZI omogočale učinkovito sporazumevanje in vključevanje v družbo. Zato so se predstavniki skupnosti – v skladu z že preverjeno prakso štirih držav Evropske unije: Finske, Portugalske, Avstrije in Madžarske – odločili za sprožitev pobude za umestitev slovenskega znakovnega jezika v Ustavo Republike Slovenije (RS). Vlada je 18. aprila 2019 sprejela predlog za dopolnitev ustave, za dokončno spremembo ustave pa bo potreben še širok družben in javni konsenz.

Opozoriti velja zlasti na nujnost zagotavljanja možnosti izobraževanja v slovenskem znakovnem jeziku za vse gluhe otroke že od prvih korakov dalje, na potrebo po njegovem sprotnem raziskovanju in opisovanju ter na nujnost zagotavljanja možnosti učinkovitega sporazumevanja uporabnikov slovenskega jezika v javnem življenju, tudi s pomočjo tolmačev.

Pravica do uporabe lastnega jezika je ena osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Situacija je kompleksna. Če nam niso zagotovljene možnosti naučiti se jezika, s katerim bomo lahko izrazili svoje misli, kako naj jih sploh izrazimo?! Otrok se že od prvega dne dalje sporazumeva z okolico. In če to okolico zgolj vidi, občuti, je pa ne sliši, mu mora biti, vsaj logično bi bilo, zagotovljena možnost sporazumevanja, ki ne vključuje glasu. Pa (slišiči) starši vedo, kako se sporazumeti z gluhim otrokom?! Skoraj gotovo lahko za medsebojno sporazumevanje z otrokom razvijejo svoj kod, povsem družini lasten način sporazumevanja. A kako se sporazumeti s širšo okolico? Najlažje z enotnim standardiziranim kodom, ki ima svoj sistem in pravila rabe, ki je poznan in se ga lahko naučimo.

In zato je pomembno, da imamo na voljo Slovar slovenskega znakovnega jezika, da v okviru mednarodnega projekta nastaja priročna video slovnica slovenskega znakovnega jezika, da je v zasnovi t. i. etimološki slovar slovenskega znakovnega jezika, da se vrši vrsta delavnic za učenje slovenskega jezika in se trenutno na ZDGNs mesečno sestaja skupina, ki sproti usklajuje in standardizira nove kretnje, da imajo v rastočem eSSKJ na slovarskem spletišču Fran gesla povezave na v Slovarju slovenskega znakovnega jezika že izdelane razlage, npr. pri geslih *afekt*, *alergik*, *avtovlak* idr.

Pri čemer je nujno izpostaviti vlogo tolmačev slovenskega znakovnega jezika, katerih položaj je, kot opozarjajo na Zavodu Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, precej nedomišljen. Zaradi intenzivnih jezikovnih stikov in spreminjajoče se družbene stvarnosti naraščajo potrebe po novih kretnjah, gluhi se najdevajo v vedno novih in še neznanih situacijah, zato je včasih težko najti ustrezne kretnje. Tolmačev je premalo, razmere za njihovo delo so pogosto zelo negotove in neživljenjske. A prav njihovi prevodi so lahko za gluhega uporabnika še kako pomembni in usodni!

Življenje nikoli ni enostavno, tudi življenje jezika ne. Vsak jezik je vezan na okolje, v katerem se uporablja. V Evropi lahko spremljamo posamezne nacionalne znakovne jezike, imamo pa tudi po več regionalnih znakovnih jezikov, npr. v Belgiji. Uporabniki slovenskega znakovnega jezika, ki živijo na ozemlju naše države, imajo svoj jezik, svoje kretnje, ki

temeljijo na izkušnjah z vsakdanjim življenjem. Znotraj vrst uporabnikov slovenskega jezika – podobno kot tudi sicer med uporabniki slovenskega jezika – se krešejo mnenja o primernosti in enotnosti posameznih poimenovanj in se lomijo kopja, ali pri učenju izhajati zgolj iz sporazumevanja s kretnjami ali nemara naj te kretnje spremlja tudi glas. A ključno je, da se na to skupino jezikovnih uporabnikov ne pozabi.

Četudi bo kdaj SZJ ustavna kategorija, bo treba še kako treba delati na uzaveščanju potrebe po iskanju novih možnosti in priložnosti, kako znanje in prisotnost SZJ čim bolj integrirati v siceršnje družbeno življenje – tudi s pomočjo ustrezno usposobljenih tolmačev –, da bodo uporabniki SZJ svoje misli, potrebe in stališča lahko suvereno in samozavestno izražali ter tako dejavno uresničevali in sooblikovali življenje slovenske družbe. Soustvarjali in polno živeli slovensko stvarnost.